

Latvijas Pašvaldību savienības 13. kongress

LATVIJAS PAŠVALDĪBU ATTĪSTĪBAS VADLĪNIJAS

Jūrmalā

2003. gada 16. maijā

I. Ievads

Pašvaldības – Latvijas Republikas valstiskās neatkarības garants. Pilnveidojot un attīstot pašvaldību iekārtu, pilsoņu vidū pieaug un nostiprinās atbildība par vietējo jautājumu izlemšanu, tādējādi stiprinot un stabilizējot demokrātiskās institūcijas, sekmējot visu Latvijas iedzīvotāju labklājību.

Latvijas Pašvaldību savienība (LPS) ir brīvprātīga sabiedriskā organizācija, kuru tās dalībnieces – pagastu, pilsētu, novadu un rajonu pašvaldības ir izveidojušas kopīgo interešu pārstāvniecības un sadarbības attīstībai. Līdz šim LPS ir izdevies pozitīvi ietekmēt pašvaldību demokrātijas attīstības procesu, panākt visu Latvijas pašvaldību atbalstu un likumos garantētas tiesības pārstāvēt pašvaldības sarunās ar Ministru kabinetu.

Iespēja paust vienotu viedokli ir nozīmīgs Latvijas pašvaldību ieguvums. Lai šo iespēju saglabātu, LPS pastāvīgi jāapliecina šīs tiesības pilnveidojot savu darbību, panākot arvien jaunu biedru brīvprātīgu iesaistīšanos un attaisnojot esošo biedru uzticību.

II. Demokrātijas pamatprincipu īstenošana

Panākt, lai Satversmē un likumos tiktu garantēti:

- pašvaldības;
- subsidiaritātes;
- varu kompetences nodalījuma;
- administratīvās pārraudzības ierobežojuma;
- finansējuma un atbildības atbilstības;

sarunu principi.

Uzturēt sarunu sistēmu ar Saeimas komisijām un frakcijām un nodrošināt pašvaldību viedokļa pārstāvniecību līdz pat likumprojekta izskatīšanas trešajam lasījumam.

Panākt, lai Satversmē un likumos pašvaldībām (vai vismaz LPS) tiktu garantētas likumdošanas iniciatīvas tiesības.

Panākt tiesības LPS apstrīdēt likumu un valdības lēmumu atbilstību Satversmei un savstarpējo atbilstību. Panākt, lai pašvaldību likumus (par pašvaldībām, par deputāta statusu, par vēlēšanām u.c.) nevarētu mainīt Satversmes 81. panta kārtībā.

Veicināt nevalstisko organizāciju izveidi un attīstību, atbalstīt pašvaldību sadarbību ar tām.

LPS sadarbībā stingri ievērot mazākuma un neiestājušos pašvaldību tiesības.

III. Sociālā palīdzība iedzīvotājiem

Panākt, lai katram iedzīvotājam tiktu garantēts likumā noteikts un atbilstoši inflācijai regulāri indeksēts iztikas minimums (pensijas, valsts sociālie pabalsti, minimālā darba alga, stipendija).

Veicināt pašvaldību sadarbību ar nevalstiskajām organizācijām un privātstruktūrām. Sekmēt pašvaldību orientāciju uz alternatīvo pakalpojumu formu attīstīšanu.

Panākt Labklājības ministrijas finansiālo līdzatbildību par iespēju pašvaldībām sniegt iedzīvotājiem likumdošanā noteikto sociālo palīdzību. Saglabāt Izglītības un zinātnes ministrijas, kā arī atjaunot Kultūras ministrijas finansiālo līdzatbildību par iespēju pašvaldībām sniegt iedzīvotājiem likumdošanā noteiktos izglītības un kultūras pakalpojumus.

Veicināt pašvaldību budžetā sociālai palīdzībai atvēlēto līdzekļu izlietošanas prioritātes maiņu no sociālā pabalsta (naudas izmaksas veidā) uz sociālās palīdzības pakalpojumiem.

Panākt, lai valsts noteiktā garantētā minimālā iztika tiktu finansēta papildus mērķdotācijas veidā no valsts budžeta.

IV. Izglītības un kultūras veicināšana

Panākt valsts finansiālo atbildību par likumos noteiktajām izglītības garantijām. Pilnveidot pašvaldību finansu izlīdzināšanas sistēmu, nosakot un patiesi izpildot izglītības iestāžu finansēšanas normatīvus. Nepieciešamības gadījumā šos normatīvus jānodrošina ar valsts mērķdotācijām.

Panākt visa veida pedagoģiskā personāla darba algu finansējumu no valsts budžeta:

- saglabāt pašvaldību pārziņā esošo izglītības iestāžu pedagoģisko darbinieku darba samaksai nepieciešamo finansējumu valsts mērķdotācijas veidā;
- atjaunot mērķdotāciju pašvaldību finansu izlīdzināšanas fondā pirmsskolas pedagoģisko darbinieku darba samaksai.

Pašvaldībām meklēt iespējas finansēt piemaksas pedagoģiskajiem darbiniekiem par darba kvalitāti un mācību priekšmetiem ārpus valsts pasūtījuma, piešķirt stipendijas skolēniem un studentiem pašvaldību noteiktajā kārtībā.

Pašvaldībām aktīvi iesaistīties profesionālās izglītības sistēmas veidošanā un attīstībā pārstāvēt savas administratīvās teritorijas iedzīvotāju intereses.

Atbalstīt bērnu ar veselības un kustības traucējumiem integrāciju vispārizglītojošās skolās.

Palielināt pašvaldību lomu augstākās, profesionālās un arodizglītības iestāžu, kā arī pieaugušo izglītības sistēmas attīstībā. Informēt iedzīvotājus par interešu izglītības iespējām un atbalstīt viņu pašizglītošanās iniciatīvas.

Pašvaldībām garantēt iedzīvotāju brīvā laika organizēšanas iespējas; veicināt kultūras un sporta pasākumus, mākslinieciskās pašdarbības iespēju attīstību, nosakot un īstenojot attiecīgus normatīvus budžeta plānošanā.

V. Veselīgs dzīves veids un droša vide

Veselīgai videi, katra iedzīvotājam fiziskai un garīgai veselībai jāklūst par pašvaldību politikas neatņemamu sastāvdaļu. Medicīnas pakalpojumiem jāklūst kvalitatīvi un kvantitatīvi vienlīdzīgi pieejamiem visiem valsts iedzīvotājiem.

Panākt tādas nodokļu politikas izmaiņas, kas veicinātu pašvaldību ieinteresētību videi draudzīgas saimnieciskās darbības attīstībā.

Panākt, lai veselības apdrošināšana aptvertu visus sabiedrības locekļus, samērojot iedzīvotāju līdzdalības maksājumus ar iedzīvotāju ienākumiem.

Veicināt sporta, tūrisma un kultūras aktivitātes, veselības izglītības pasākumus un ekoloģiskās situācijas uzlabošanu pašvaldību teritorijās.

Veicināt medicīnas pakalpojumu decentralizāciju un izvietojumu iespējami tuvāk dzīves vietām.

Panākt, lai gan veselības finansējums, gan medicīnas pakalpojumu organizācija būtu pašvaldību kompetencē.

VI. Pašvaldību pakalpojumi

Pašvaldībās jāievieš tādas apkalpošanas formas, kuras nodrošinātu visas nepieciešamās informācijas sniegšanu vienā vietā un būtu orientētas uz katra iedzīvotāja apkalpošanas efektivitāti un maksimālu uzņēmēja piesaistīšanu teritorijas attīstībai.

Lai veiktu likumā noteiktās funkcijas pakalpojumu nodrošināšanā pašvaldībām, patstāvīgi jāizvēlas vietējiem apstākļiem un vietējo vēlētāju gribai atbilstošākā to sniegšanas forma. Jāsaglabā tiesības izvēlēties – vai tieši veikt pakalpojumu, nodot to kā pašvaldības pasūtījumu privātajam sektoram vai privatizēt.

Iedzīvotāju nodrošināšanai ar kvalitatīviem komunālajiem pakalpojumiem (siltums, ūdensapgāde, mājoklis) jāklūst par prioritāti, kuru īstenojot jāpanāk valsts un pašvaldību līdzdalību un sadarbību:

- ar dotāciju, aizdevumu un parādu kapitalizācijas palīdzību novēršot krīzes situāciju;
- veicot izmaiņas likumdošanā, nosakot, ka ar nodokli apliekama no klienta saņemtā samaksa, nevis “iedomāta” samaksa pakalpojuma sniegšanas brīdī, kā arī atceļot nodokļus par uzkrājumiem nedrošajiem maksātājiem;
- vienkāršojot tiesvedības procedūras īres un komunālo maksājumu parādu lietās;
- nodrošinot pašvaldību finansējuma atbilstību sociālo pabalstu politikai;
- veicinot hipotekāro kredītu izmantošanu energoresursu taupības pasākumu veikšanai iedzīvotāju un pašvaldības ēkās;

Piemērojot Eiropas Savienības direktīvas publisko iepirkumu jomā jāievēro pašvaldību intereses.

Jānošķir sociālās palīdzības un pašvaldības pakalpojumu sniegšanas uzdevumi. Uzņēmumiem jāsaņem pilna maksa par pakalpojumiem, neatkarīgi no uzņēmējdarbības formas.

Jāpanāk īres maksas robežlikmju atbilstība namu uzturēšanas izmaksām un nepieciešamo uzkrājumu veidošanai. Tas nav iespējams bez īres maksas palielināšanas. Savukārt īres maksas

palielinājumam jānotiek ne agrāk par atbilstošu sociālo pabalstu un sociālo dzīvokļu programmu ieviešanu.

Pašvaldības pakalpojumu attīstībai jāklūst par vienu no pašvaldības investīciju mērķiem.

VII. Pašvaldību īpašums

Pašvaldību nekustamajam īpašumam jāgarantē pašvaldību finansiālā darbība, radot iespēju ņemt kredītus vai papildināt budžeta ieņēmumus tos realizējot.

Pašvaldību zemes īpašumam jāklūst par teritorijas sociāli ekonomiskās attīstības garantu. Jāpanāk valsts atbalsts visu pašvaldības nekustamo īpašumu ierakstīšanai zemesgrāmatās. Pašvaldībām jāgarantē tiesības ieguldīt savu īpašumu uzņēmēj sabiedrībās, kā arī iznomāt īpašumu, lai izmantotu iegūtos līdzekļus teritorijas iedzīvotāju interesēs, uzņemoties par šo darbību politisku atbildību.

Jāpanāk, lai viss publiskais nekustamais īpašums, kas nav nepieciešams valsts funkciju veikšanai, tiktu reģistrēts kā pašvaldību īpašums.

VIII. Reģionālā attīstība

Jāpievērš visas sabiedrības uzmanība Latvijas reģionu nevienmērīgai attīstībai un tās negatīvajām sekām. Jāveicina izpratni, ka tikai līdzsvarojot attīstības iespējas reģionos un vietējo pašvaldību teritorijās Latvijā radīsies priekšnosacījumi lai tuvinātos Eiropas Savienības ekonomiskās un sociālās attīstības līmenim.

Īpašu uzmanība jāveltī lauku un mazpilsētu saskaņotai un kompleksai attīstībai.

Lai izvērtētu attīstības iespējas, katrā pašvaldībā regulāri jāizstrādā sava attīstības programma un teritorijas plānojums. Jāsaglabā un ik gadus jāpalielina valsts budžeta mērķdotācijas teritorijas attīstības sekmēšanai un plānošanai katrā pašvaldībā.

Jāatzīst decentralizētas teritorijas plānošanas principi:

- valdības pārziņā jāpaliek tikai nacionālo un sektorālo tautsaimniecības nozaru attīstības programmu izstrādei un nacionālā plānojuma savstarpējai saskaņošanai un nacionālā līmeņa projektiem;
- par attīstības pamatu jāklūst ekonomisko aktivitāšu dažādībai un sacensībai starp teritorijām;
- katras pašvaldības uzdevums ir sekmēt un atklāt teritorijas attīstības īpatnējās priekšrocības, piesaistīt kapitālu un citus resursus savai teritorijai.

Likumos jāgarantē un praktiski jāveicina pašvaldību ekonomiskās attīstības regulēšanas instrumentus:

- pārdodot vai iznomājot zemi;
- organizējot tirgus, izstādes un konferences;
- izveidojot vietējos tehnoloģiskos parkus un uzņēmējdarbības attīstības atbalsta centrus;
- investējot infrastruktūrā.

Nepieciešams valsts atbalsts plānošanas reģionu attīstības padomēm un attīstības aģentūrām.

Lai varētu realizēt attīstības projektus, jāatjauno pašvaldību tiesības aizņemties komercbankās un patstāvīgi uzņemties pašvaldības kapitālsabiedrību kredītu garantijas.

Administratīvi teritoriālajai reformai jāsekmē līdzsvarota un ilgtspējīga attīstība visos Latvijas novados, jāizlīdzina pašvaldību iespējas pilnvērtīgi veikt tām likumā paredzētās funkcijas un realizēt brīvās iniciatīvas iedzīvotāju labā. Šās reformas sekmīgas norises priekšnosacījumi ir patiesa varas decentralizācija un demokratizācija:

- ekonomiskie priekšnosacījumi:
 - īpašuma attiecību sakārtošana katrā teritorijā, pamatvilcienos pabeidzot zemes reformu un denacionalizāciju;
 - likumdošanai jānosaka plašākas pašvaldību tiesības nodokļu un nodevu noteikšanā un administrēšanā;
- organizatoriskie priekšnosacījumi:
 - informācijas apkopošana par katras teritorijas iedzīvotājiem, sociālo un saimniecisko situāciju;
 - atklāta budžeta plānošana katrai pašvaldībai, pašvaldību finansu izlīdzināšanas sistēmas rezultātu analīze;
 - administratīvi teritoriālās reformas projekta plaša sabiedriska apspriešana.

Veicot jebkuras administratīvi teritoriālās reformas, tās iepriekš saskaņojamas ar attiecīgajām pašvaldībām un to iedzīvotājiem.

Jāizveido tieši vēlētas reģionālās pašvaldības. Sadarbībā ar pašvaldībām izstrādājams reģionālo pašvaldību reformas likums.

IX. Informācija, informācijas tehnoloģija un telekomunikācijas

Veicināt zināšanu sabiedrības veidošanos Latvijā, it īpaši atbalstot informatizāciju izglītībā.

Piesaistīt valsts investīcijas un ārvalstu palīdzību pašvaldību vienotās datorizētās informācijas sistēmas izveidei, nodrošinot pašvaldības ar to funkcijām nepieciešamo informāciju, tai skaitā attiecīgo reģistru pieejamību.

Veicināt pašvaldību sadarbību informācijas tehnoloģijas jomā, izmantojot pašvaldību pozitīvo pieredzi un izveidojot reģionos informātikas padomes.

Kopā ar valsts institūcijām veidot tādu telekomunikāciju un datu pārraides politiku, kas vērsta uz sakaru uzlabošanu un datu pārraides tīklu izveidošanu, kas kvalitatīvi un par pieņemamām cenām aptvertu visu Latvijas teritoriju.

Par svarīgiem LPS darbības virzieniem uzskatīt:

- sabiedrības informēšanu par pašvaldību vietu un lomu, par sasniegumiem un problēmām pašvaldību darbā, par saimniecisko un sociālo problēmu cēloņiem;
- pašvaldību žurnāla "Logs" pilnveidošanu;
- regulāras un operatīvas informācijas sniegšanu visām pašvaldībām ar informatīvā biļetena starpniecību un citās formās;
- palīdzību pašvaldībām informācijas iegūšanā un izplatīšanā, informācijas sistēmu veidošanā;
- LPS mājaslapas pastāvīgu pilnveidošanu;
- Pašvaldību portāla izveidošanu Pašvaldību vienotās informācijas sistēmas ietvaros dodot pašvaldībām un iedzīvotājiem aktuālu informāciju un iespējas saņemt pakalpojumus un administratīvos aktus tiešsaistē.

X. Pašvaldību budžets

Pilnveidot pašvaldību finanšu izlīdzināšanas sistēmu, precizējot kritērijus un to īpatsvaru vērtības, kas nodrošinātu katrai pašvaldībai pietiekamu finansējumu tās funkciju veikšanai. Pašvaldību kopējās finanšu nepieciešamības aprēķināšanas kārtību noteikt likumā. Pēc reģionālās reformas īstenošanas, ieviest atsevišķas izlīdzināšanas sistēmas vietējām pašvaldībām un reģionālajām pašvaldībām, nesamazinot vietējo pašvaldību ieņēmumu bāzi.

Valdībai, veidojot pašvaldību kopbudžetu pēc Saeimas noteiktajiem kritērijiem, iztrūkstošo ieņēmumu daļu Pašvaldību finanšu izlīdzināšanas fondā nosegt ar Valsts dotāciju.

Panākt, lai pašvaldību budžeta veidošanas pamatā būtu iedzīvotāju ienākuma nodoklis un nekustamā īpašuma nodoklis, kā arī daļa no PVN un Uzņēmuma ienākuma nodokļa. Veicināt pašvaldību iesaistīšanos iedzīvotāju ienākuma nodokļa administrēšanā.

Panākt, lai valsts pilnībā maksātu pašvaldībām nekustamā īpašuma nodokli par pašvaldības teritorijā esošajiem valsts īpašumiem.

Panākt, lai valstij nebūtu tiesību deleģēt valsts funkciju izpildi, neparedzot tam finansējumu, iekļaujot šo principu Satversmē.

Pilnveidot pašvaldību tiesības noteikt vietējo nodevu veidu un likmes.

Atjaunot pašvaldībām tiesības brīvi izvēlēties vietējo vai starptautisko kapitāla tirgu aizņēmumiem, kā arī iespēju emitēt pašvaldību vērtspapīrus infrastruktūras kreditēšanai. Panākt, lai Saeima ratificē Eiropas vietējo pašvaldību hartas 9.panta 8.paragrāfu.

Panākt, lai Valsts investīciju atbalsts pašvaldību projektiem būtu ne mazāks kā 50 procenti no kopējā Valsts investīciju programmas apjoma.

XI Pašvaldību politiķi un darbinieki

Pašvaldību politiķu tiesības regulējamās tikai likumos.

Pašvaldību darbā ieviešami kvalitātes vadības principi. Lai to sekmētu:

- jāatbalsta pašvaldību darbinieku profesionālo asociāciju darbība un jāveicina tālākā profesionālo apvienību pilnveidošanās;
 - jāveicina koplīgumu slēgšana pašvaldību darba kolektīvos;
 - jāveicina Pašvaldību vienotās informācijas sistēmas ieviešana visās pašvaldībās, tās piemērošana iekšējo pārvaldes procedūru pilnveidošanai un iedzīvotāju informēšanai.
- LPS pozīcija sarunās ar valdību balstāma uz viedokli, kas saskaņots ar pašvaldību darba devēju un darba ņēmēju pārstāvjiem.

Pašvaldību darba organizācija orientējama uz klientu. Jāsekmē “vienas pieturas aģentūras” principa ieviešanu pašvaldībās.

Ikgadējās sarunās ar Ministru kabinetu obligāti iekļaujami ar pašvaldību darbinieku profesiju, izglītību, sociālo aizsardzību un pašvaldību darbinieku un valsts ierēdņu savstarpējo statusu saistītie jautājumi.

Jāpanāk pašvaldību darbinieku izglītības fonda izveidošanu un finansēšanu. Ar likumu jānosaka normatīvus un garantijas ikgadējās apmācības iespējām katram pašvaldību darbiniekam un

politiķim. Jāveido stratēģiju pašvaldības darbinieku karjeras izaugsmei. jāparedz 1-2% no pašvaldību budžeta līdzekļiem pašvaldību darbinieku profesionālās kvalifikācijas paaugstināšanai.

XII. LPS organizācijas attīstība

LPS jānostiprina līdz šim sasniegtais un jānovērš trūkumi. Par organizācijas attīstības vadmotīviem jāklūst:

- sakaru nostiprināšanai ar biedriem un to sadarbības veicināšanai;
- orientācijai uz pakalpojumu un informācijas sniegšanu pašvaldībām;
- analītiskā un izpētes darba pilnveidošanai;
- iespēju robežās kopā ar pašvaldībām uzņēmumu veidošanai, kas specializētos pakalpojumu sniegšanā pašvaldībām.

Jāpanāk plašāku un vispusīgāku visas Latvijas pašvaldību pārstāvniecību pastāvīgajās komitejās un darba grupās. LPS viedokļa formulēšanā un dokumentu projektu sagatavošanā plašāk jāiesaista pašvaldību izpildinstitūciju darbinieki.

Jāatbalsta pašvaldību apvienību veidošanos pēc interesēm. Jānostiprina un jāattīsta Lielo pilsētu asociāciju, Latvijas pilsētu savienību, Rajonu apvienību, Novadu apvienību, Pagastu apvienību un citas pašvaldību kopējo interešu grupu sadarbības formas, to darbību savās un visu Latvijas pašvaldību kopējās interesēs. Pilnīgāka katras pašvaldību grupas interešu ievērošana panākama meklējot savstarpēji pieņemamus kompromisus ar citām interešu grupām LPS ietvaros.

Jāpaplašina LPS finansu ieņēmumu bāze.

Savlaicīgi jāpilnveido LPS politisko un administratīvo struktūru, lai administratīvi teritoriālās reformas vai pašvaldību vēlēšanu reformas gaitā tiktu pienācīgi pārstāvētas LPS biedru intereses.

XIII. LPS līdzdalība starptautiskajās organizācijās

Jānodrošina:

- LPS darbība Eiropas Padomes konsultatīvajā asamblejā – Eiropas Vietējo un Reģionālo Varu Kongresa abās palātās.
- LPS darbība Eiropas Municipālītāšu un Reģionu Padomē, (IULA Eiropas sekcijā),
- Līdzdalība Eiropas Savienības Reģionu komitejā, Baltijas jūras valstu subreģionālajā sadarbības konferencē.

Šīs līdzdalības galvenie uzdevumi:

- īstenot pilnā apmērā visu Eiropas pašvaldību hartas paragrāfu prasības;
- panākt lai Latvija pievienotos Eiropas reģionālo pašvaldību hartei;
- īstenot aktīvu demokrātijas principu īstenošanas politiku, iestājoties par obligātām pašvaldību tiesību garantijām Eiropas Padomes dalībvalstu konstitūcijās;
- informēt Latvijas pašvaldības par Eiropas Savienības integrācijas jautājumiem;
- veicināt Latvijas pašvaldību konkurētspēju sagatavojot un īstenojot ES līdzfinansētus projektus,
- palīdzēt Latvijas pašvaldībām iesaistīties starptautiskajos projektos;
- sekmēt ekspertu, konsultantu un tehniskās palīdzības sniegšanu Latvijas pašvaldībām.

Panākt sadarbību ar Pasaules Banku un Starptautisko Valūtas Fondu finansu decentralizācijas nolūkā.

Aktivizēt LPS līdzdalību Baltijas Asamblejā un Baltijas Jūras Valstu Padomē. Šīs līdzdalības galvenie uzdevumi:

- nostiprināt un paplašināt sadarbību ar Lietuvas un Igaunijas pašvaldībām;
- veicināt vienota Baltijas tirgus un politiskās sadarbības attīstību;

Nodrošināt LPS līdzdalību starptautisko projektu un programmu izstrādē un to realizācijā, tai skaitā konsultāciju un apmācības procesos mūsu kaimiņvalstīs. Nodrošināt pietiekamu LPS pārstāvniecību Eiropas Savienībā (Briselē).

XIV. Pašvaldību partnerattiecības un pārrobežu sadarbība

Pašvaldību divpusējie sakari uzskatāmi par tradicionālu un lietderīgu zināšanu apmaiņas, kultūras apmaiņas un tirdzniecības veicināšanas elementu, kas nodrošina pašvaldību darba vispārējā līmeņa paaugstināšanos.

Aktīvi sekmēt pārrobežu sadarbību, kas atzīstama par vienu no Latvijas integrācijas Eiropas Savienībā pamatelementiem. Pašvaldību kontaktiem ar partneriem citās valstīs jāklūst gan par investīcijas veicinošu, gan par kultūras, izglītības, zinātnes un tirdzniecības sakarus veicinošu faktoru. LPS jāaktivizē līdzdalība Baltijas jūras valstu organizācijās un to kopējo vadlīniju noteikšanā.

Atbalstīt un veicināt pašvaldību aktivitātes sadarbības tīklu veidošanā.

LPS izveidot datu bāzi par sadarbības piedāvājumiem un reģionālās attīstības projektiem. Nodrošināt atgriezenisko saiti, lai apkopotu atsevišķu starpreģionālās, tīklu un partnerattiecību sadarbības kontaktu rezultātā sasniegto.

Priekšsēdis

A.Jaunsleinis